

Gospodarski vestnik

Seja načelstva „Sloge“

Poročilo tov. Kreutzerja. — Kljub težavam vsestranski napredek. — Zaupniki se oglašajo od vsepovsod. — Umestni gospodarski predlogi.

Dne 2. avgusta je imelo načelstvo „Sloge“ r. z. z. o. z. v Ljubljani svojo peto redno sejo. Tajnik zadruga tov. Pavel Kreutzer je izčrpno poročal o delovanju zadruga. Iz njegovega poročila prinašamo nekatere stvari:

Na slavnosti dr. Mačkovega rojstnega dne v Zagrebu dne 19. pret. m. je slovensko „Slogo“ zastopal njen tajnik.

Načelstvo je v zadevi organizacije storilo vse, kar je moglo. Če do danes še niso tako veliki uspehi, kakor bi želeli, so temu krivi tisti, ki naše delo ovirajo, naše zaupnike zasledujejo in jim prete ter delovanje „Sloge“ slikajo v najtemnejših barvah. Razni oblastneži pač čutijo, da bi zmaga „Slogine“ misli med Slovenci ustvarila čisto nov položaj, ki bi globoko posegel v načrte tistih, ki imajo danes korist od tega, če sta kmet in delavec gospodarsko odvisna in izkoriščana. Ne gre samo za gospodarske koristi, posameznih izkoriščevalnih stanov, temveč tudi za politične koristi. Iz tega razloga pa očitajo tudi naši zadržki, da se skriva za njo komunizem; toda ugotoviti moramo, da je boj za ohranitev vsakdanjega življenja in za izboljšanje gospodarskega položaja naša temeljna dolžnost. Mi nismo med tistimi, ki ustvarjajo danes pogoje za komunizem. To naj si gospodje dobro zapomnijo in potrkaajo na svoja prsa. Oklepamo se „Sloge“ in delamo zanjo zato, ker se zavedamo, da je pravilna osnovna misel bratov Radičev: Le organiziran narod se lahko reši iz gospodarske stiske in vsa moč je v složnem in naprednem narodu. Seveda treba je, da se naš narod, ki je znal v preteklosti neumno in tiho prenašati krivico, nauči modro in vztrajno braniti svoje pravice.

Zavedajmo se torej velikega pomena skupnosti in složnega sodelovanja vseh delovnih stanov, ker le v tem je gospodarska rešitev. Posameznik je šibak in se ne more uspešno postaviti v bran izkoriščevalcem. Tudi posamezne zadruga tega ne morejo, ker so omejene le na majhen okoliš. Le tedaj, če bo vse slovensko delovno ljudstvo združeno v mogočno zadrugo, ki bo imela točen pregled o razmerah in potrebah posameznih krajev, si bo ljudstvo lahko pomagalo. Le taka zadruga more pravilno usmerjati narodno gospodarstvo in more po potrebi to, kar je v enem kraju preveč, napotiti tje, kjer manjka. Samo v taki organizaciji, ki obsega sleherni vas, je mogoče določiti, kaj naj ljudstvo prideluje, kaj izdeluje in kako naj pridelek in izdelek svojih rok izmenjuje. Edino taka organizacija res lahko združi osebne in družbene koristi v skupnem ali združenem gospodarstvu. Združiti pa mora predvsem kmeta, obrtnika in delavca, da postanejo neodvisni od izkoriščevalskih stanov in da dobi delovni človek za svoje trdo delo pošteno zaslužni kos belega kruha.

Zato gledamo z žalostjo na nerazumljivo početje nekaterih, ki ne razumejo niti zgodovinske važnosti razdobja, v katerem smo, niti velikega gospodarskega pomena „Sloge“. Obžalujemo in obsojamo njih nemodro početje, toda odnehamo ne! Ker ne moremo imeti shodov in sestankov, moramo pač delati od moža do moža, od vasi do vasi, dokler ne bo ves slovenski delovni narod zve-

zan v mogočno zadrugo, po zgledu hrvatske „Gospodarske Sloge“.

V zadnjih tednih smo imeli informativne sestanke zaupnikov v Gor. Logu pri Litiji, na Kočevskem, v Novem mestu, v Ormožu, v Toplicah na Dolenjskem in v Zalogu pri Ljubljani. Delo na organizaciji je težko, ker so v podeželju ljudje izgubili zaupanje v zadruga, ker imajo pač z njimi žalostne izkušnje. Velika ovira je tudi splošna revščina kmečkega stanu in premajhna stanovska zavest. Kljub temu misel „Sloge“ predira v vse kraje in zahtevajo člani od nas zaupniške sestanke tudi na Jesenicah, v Trbovljah, v Hrastniku, v Brežicah, v Dobrunjah, v Celju itd. Nadaljni zaupniki so se priglasili iz Trebeljnega, iz Brežic, Javornika na Gor., Rajhenburga, Središča ob Dravi, Planine na Notranjskem, Jesenic na Dol., Bizeljskega, Ruš, Poljčan itd. Med sestanki omenjam še prav posebno sestank delegatov iz vseh severovzhodnih okrajev Slovenije v Ormožu na hrvatski strani, kjer smo se sporazumeli, da ustanove podružnico na osnovi, ki jo je načelstvo sprejelo na svoji 4. redni seji. Kadar zberemo potrebno število udov, bo ustanovni občni zbor podružnice in bo Prek-

Stane Lubienski:

O razdolžitvi kmeta

V 5. številki „Slovenske zemlje“ z dne 15. marca t. l. sem napisal sestavek o „Zaščiti kmetov“. Ker je to vprašanje vedno bolj pereče in so padle z odločilne strani zopet obljube, da se bo stanje kmalu končno uredilo, je potrebno, da povemo tudi mi svoje mnenje.

Odločiti se moramo ali za razdolžitve ali pa za zaščito kmetov. Kmetje so po večini zadolženi, nekateri celo prezadolženi. Dokler so cene kmečkih pridelkov krile pridelovalne stroške in donašale še nekaj prebitka, je mogel kmet, ki ni bil prehudo zadolžen, plačevati obresti in odplačevati tudi od kapitala. Danes, ko so cene kmečkim pridelkom padle skoraj za 60%, tega ne more več in se dejansko nahaja v prikritem konkurzu.

Tri vprašanja...

Zakon o zaščiti kmeta in vse „uredbe“ govore predvsem o zaščiti kmeta. V resnici pa hočejo s temi uredbami nepravilno kar z eno potezo urediti tri različna vprašanja.

Prvo je vprašanje zaščite. Zadolženega kmeta, ki ne more plačati zapadlih dolgov, je treba na vsak način zaščititi, da ne izgubi svoje domačije. To so uredbe do neke meje tudi upoštevale, toda tako, da so kmetje s tem načinom zaščite izgubili sploh vsak kredit. **Istovčasno** so uredbe tudi predpisale način odplačevanja dolgov in s tem **načele drugo vprašanje**, to je vprašanje razdolžitve kmeta. Toda tudi to so napravile napačno.

Saj niti v dobrih letih ni kmet najemal hipotekarnih ali hipote-

murje s sosednimi okraji za Belo Krajinjo druga naša najmočnejša postojanka.

Zanimanje, ki ga kažejo zadnji čas naši somišljeniki za „Slogo“, nas lahko navdaja s trdno vero, da bomo kljub vsem oviram predri. Seveda se mora pa zgeniti tudi ljubljanska okolica, kjer je središče zadruga.

Načelstvo je sprejelo razne umestne predloge. Posebno važen je sklep, da morajo kmetje še naprej trdno držati cene živini in na sejnih skupno in pogumno nastopati. Včasih nam je škodoval karlovški sejem, kjer so bile cene najnižje. Danes pa je tam živina za Din 0.50 do 1.— pri kg dražja od naše, ker je v karlovškem okraju „Sloga“ že popolnoma organizirana. Na seji je bila tudi določena kot najnižja cena krompirja Din 1.— za kg. Kmetje naj se te cene drže in pod to ceno ne sme prodajati noben kmet. Obširno je o teh zadevah poročal načelnik zadruga tov. Jože Černe.

Razpravljalo se je tudi v zamenjavi naših pridelkov s hrvatsko „Slogo“. Za nas prideta predvsem v poštev krompir in zelje. Storjeni so že primerni ukrepi, ki bodo pa prinesli korist predvsem takim slovenskim krajem, ki so najbolj organizirani.

Zaupniki prejmejo v najkrajšem času razpredelnike prejemkov, da bodo začeli pobirati od udov tudi redne mesečne prispevke.

Seja, ki je trajala od 9. do 13. ure, je pokazala zunanji in notranji napredek zadruga.

plače in pomagajo finančnemu ministru iz zadrege?

Ozko zvezan s temi vprašanji je tudi **problem brezposelnosti**. Tudi tukaj bi lahko marsikaj storili, če bi bilo malo več volje in resnosti. Zakaj pa je vlada ljudske fronte v Franciji v tem oziru v kratkem času toliko storila?

Tako v politiki kakor v gospodarstvu moramo računati z dejstvi. Tudi pri vprašanju razdolžitve kmeta bi moralo biti tako.

Država naj sama ali po svojih državnih in poldržavnih denarnih zavodih prevzame kmečke dolgove na rok 30 do 50 let ter naj jih z majhnimi, kvečjemu 2% obrestmi skupaj z znižanimi davki od dolžnikov izterjuje v četrletnih ali mesečnih obrokih. Vsak drug način bi stvar samo spet zapletel, ne da bi jo do konca uredil. Zato je naravno, da dosejanje uredbe niso rešile kmeta, čeprav se je povdarjalo, da so „vprašanje dokončno uredile“.

Svoj čas bi se bila stvar pač lahko uravnala še kako drugače, ali danes se ne da več. Del vlagatelj je že izplačan. Pri ustavitvi obrestovanja ali prisilnem odpisu vlog, bi trpeli samo tisti, ki imajo še zamrzel vloge.

Kako so nastali kmečki dolgovi?

Treba je pa še pripomniti, kako so nastali pri nas kmečki dolgovi? Žal slišimo prav dostikrat trditev, da iz gole zapravljenosti in malomarnosti. V posameznih primerih je bilo to že res. Kljub temu ne smemo jemati za podlago take površne sodbe. Kmečki dolgovi so pri nas nastali večinoma iz neugodnih socialnih in gospodarskih razmer. Pri nas je navada, da prevzame posestvo en sam sin, ki mora brate in sestre izplačati. Dote so bile zapisane, prevzemnik domačije se je zadolžil, vrednost domačije je padla, cene pridelkom tudi in prevzemnik je po nekaj letih ugotovil, da ima več dolga kakor vrednosti. Več kot 60% vseh primerov zadolženosti spada v to vrsto. V drugo vrsto spada kakih 25% primerov kmečke zadolžitve, ko so kmetje hoteli nerentabilno domačijo izboljšati in zvišati dohodek posestva. Zadolžili so se, da so popravili hleve, nakupili lepšo živino, kmetijske stroje, umetna gnojila itd. Zvišanja dohodkov pa ni bilo, ker so cene padle, dolgovi so ostali.

Ostali primeri prezadolženosti so pa nastali iz potreb pomnoženega ljudstva. Treba je bilo novih domov, treba je bilo šolati otroke itd.

Če bi imeli kmečki pridelki pravično ceno, bi bili danes prezadolženi le maloštevilni zapravljalci, kakor so bili zapravljalci gospodarji sploh zmerom zadolženi. Večina kmečkih gospodarjev bi pa svoje dolgove redno odplačevala in slednjič tudi odplačala.

Zdaj se pa ozrimo še na tiste, ki imajo prihranke. Odkod, oziroma odkdaj jih imajo? Iz zadnjih vojnih in prvih povojnih let, ker predvojni prihranki so med vojno skopneli. Prihraniti si je mogel kmet denar zaradi ugodnih cen in zaradi dobrih prilik za zaslužek. Vse je ponujalo delo in vse je kupovalo pridelke. Danes nihče ne

karno-meničnih posojil na 10 do 15 let, ampak navadno na 25 do 50 let. Zakon o zaščiti kmeta in sklep regulativnih hranilnic in posojilnic, ki ima „zakonito moč“ (kar je edinstveno v zgodovini denarništva), pa odreja, da mora plačila nezmožni in pravzaprav konkurzni kmet odplačevati posojila v 15 letih. Torej ravno nasprotno bistvu moratorija. Namesto, da bi dolžniku podaljšali plačilni rok, so mu ga skrajšali. Uredba sploh ni resno upoštevala razdolžitve. Če bi bil namreč imel zakonodajalec res pravo razdolžitve pred očmi, bi bil moral poskrbeti še za nekaj drugega. **Poskrbeti bi bil namreč moral za likvidnost denarnih zavodov, najsi so to zadruga ali banke.** Če se ni hotel iz zadrege rešiti z golo papirnato uredbo, bi bil moral poskrbeti spet za normalno zadostitev kmečkih kreditnih potreb.

Tako smo prišli do **tretjega vprašanja**, ki ni nič manj pereče kot ono o zaščiti in razdolžitvi, do vprašanja likvidnosti denarnih zavodov.

Kako pridemo do likvidnosti denarnih zavodov?

Likvidnost denarnih zavodov bi se bila dala doseči in se more doseči še danes brez kake nevarne inflacije. Saj imamo Narodno banko, Poštno hranilnico, Hipotekarno banko in še Priviligirano kmečko banko povrh. Če je pa menil, da je to nemogoče, moramo javno vprašati, čemu so bili vsi ti javni zavodi v kmečki državi sploh ustanovljeni? Mar zgolj zato, da dajejo posojila na

ponuja dela. Kako so pa kmečki pridelki tudi več kot pol zastoni, je pa „Slovenska zemlja“ že dostikrat povedala. Nasledek je revščina in stiska, kakršne kmet še ne pomni. Kdor ne verjame, se lahko v naši fari prepriča. Poslopja, gospodarska in stanovanjska, se že nekaj let sem nič več ne popravljajo in skozi marsikatero streho lije dež in sije sonce. Živina stoji v gnoju in je od leta do

leta bolj zanikrna. Tako izgleda pri teh, ki so zadolženi. Prav tako izgleda pri onih, ki imajo mogoče še kake prihranke, pa so jim zmrznili.

Zato je nemogoče urediti vprašanja kmečkih dolgov posamezno za vsak slučaj posebej, ampak je treba splošne uredbe, da država vse kmečke dolgove prevzame in na ta način ustvari likvidnost denarnih zavodov.

Delavski vestnik

V organizaciji je moč in bodočnost!

Ob zaključku domžalske stavke

29. julija je podpisal tovarnar Medič v Domžalah zapisnik, v katerem se je obvezal, da ne bo izvajal nikakih posledic za stavkujoče, da ne bo kršil predpisov socialne zakonodaje, da bo uredil delo v tovarni škroba in barv na tak način, da bo vse delavstvo stalno zaposleno; poleg tega je zvišal mezde za 25 par na uro in obljubil, da bo sporazumno z obratnimi zaupniki izdelal poslovni red za tovarno. Stavka se je torej končala uspešno. Toda vse te obveze kljub vsemu še niso zagotovljene s kolektivno pogodbo. Zato morajo biti delavci pripravljeni še na nadaljne boje, posebno še, ker neka dejstva kažejo, da se neki ljudje niso še pomirili z mislijo, da bi smelo delavstvo nastopati združeno. Tako hodi okoli delavcev neki sotrpni, ki pobira podpise tistih, ki baje nočejo biti organizirani v strokovni zvezi, pa jih drugi silijo, da so; s tem hoče razbiti organizacijo. Drugo tako dejstvo je, da skuša podjetje odpustiti glavnega obratnega zaupnika. Toda v teh desetih dneh stavke se je delavstvo predobro prepričalo na lastne oči, kaj zmora krepko organiziran delavec, če se lahko zanese ne samo na svoje sodelavce, temveč tudi na pomoč vseh ostalih obratov v okraju in vsega prebivalstva v okolici; zato bo znalo preprečiti krivico in si zagotoviti obstoj organizacije.

Ta desetdnevna stavka je bila za vsakega posameznika velikega pomena. Cesar bi se delavec dru-

gače iz knjig le težko naučil, to mu je ta kratkotrajni boj pokazal popolnoma nazorno. Pri nas prihajamo v tovarne po večini s kmečkih domov. V začetku izpodrivamo drug drugega s tem, da se ponujamo za čim manjšo mezdo. To ni nič čudnega, ker nas stoji pred tovarniškimi vrati na stotine, ki prosimo za delo. Pozneje se v tovarni pehamo pri delu, ker je v nas še vedno zavest, da so se nas usmiljeni ljudje usmilili, ko so nam dali delo. Toda polagoma se začno delavcu odpirati oči. Najprej začuti, da je mezda, premajhna, da bi dostojno preživil sebe in družino. Posamezni ho- dijo prosit podjetnika za predujme, za to ali ono pomoč. Vidijo, da jim podjetnik lahko ustreže ali ne; vidijo, da je danes z njimi surov, jutri pa bo morda prijazen. Dalje zapazi delavec, da mu prav nič ne pomaga, če se sam upre šikanam s strani surovega mojstra ali predstojnika. Tako vse razmere v podjetju naravnost silijo delavstvo, da se združi. In s to združitvijo odpravi delavstvo medsebojno konkurenco, zaradi katere znižuje podjetnik mezde, in nudi skupen, nezlomljiv odpor proti vsem podjetnikovim nameram. Tako smo v desetih dneh izkusili pri nas vse to, o čemer nas uči stoletna zgodovina delavskega gibanja; za nas prepričanje o tem, da je organizirano delavstvo porok za boljšo bodočnost, ni samo mrtva črka, temveč živa izkušnja. —rab.

stavlja le del tega načrta. V celoti bo izveden šele v teku 3 do 5 let. V teku 5 let bo po zatrdilu strokovnjakov imela Jugoslavija svoj „Ruhr“ v Bosni, ki bo uredjen po vseh najmodernejših tehničnih izpopolnitvah. Za to delo so namenjene investicije v celotnem znesku nad 600 milj. Din.

Pogajanja za razširitev Zenice se vodijo že od leta 1926. Ker so bila pogajanja vodena na podlagi reparacijskih dobav, je ta zadeva radi Hooverovega moratorija propadla. Pogajanja so se v zadnjem času obnovila in tudi zaključila in to na podlagi naših klirinških terjatev v Nemčiji.

Ne bomo razpravljali o načrtu, v kolikor se neposredno ne dotika vprašanja obstoja naših železarn. Še prej pa bomo govorili o jugoslovanski železni industriji na sploh.

Številke o železni industriji.

Jugoslovanska težka železna industrija je pretežno v Sloveniji in sicer na Jesenicah, v Štorah in Guštanju. Izven Slovenije je železarna v Zenici, državna topilnica v Varešu in topilnica Topusko.

Kapaciteta železarn je sledeča:

Jesenice	130.000 ton
Štor	15.000 „
Guštanj	15.000 „
Zenica	50.000 „
Vareš	60.000 „

Skupna kapaciteta teh železarn, razen topilnice, je torej 210.000 ton. Vse te železarne so pa v resnici producirale:

V letu 1932	71.000 ton
„ „ 1933	89.000 „
„ „ 1934	90.000 „
„ „ 1935	100.000 „
Vareš v letu 1935	19.300 „

Konzum železa v naši državi je znašal:

V letu 1932	105.000 ton
„ „ 1933	103.000 „
„ „ 1934	111.000 „
„ „ 1935	141.000 „

Med tem ko je, kakor kažejo gorenje številke, bila kapaciteta naših železarn izrabljena komaj do polovice, je bilo v našo državo uvoženega železa in železnih izdelkov (brez strojev):

V letu 1932	81.000 ton
„ „ 1933	71.000 „
„ „ 1934	71.000 „
„ „ 1935	100.000 „

Razlika med produkcijo, uvozom obstaja radi tega, ker je okoli 50.000 ton uvoženega železa predelanega v naših železarnah in vštetelega v domačo produkcijo.

Produkcija železa v jeseniških železarnah je bila sledeča:

V letu 1932	51.000 ton
„ „ 1933	62.000 „
„ „ 1934	69.000 „
„ „ 1935	72.000 „

Kapaciteta jeseniških železarn je bila dosedaj komaj 55% izrabljena.

Dosedanja politika.

Te suhe številke nam odkrivajo globoko rano na našem gospodarskem telesu. Uvoz, ki presega že sedaj 100.000 ton v l. 1935. in vrednost 330.000.000 Din, se vedno večja, zaposlitev naših železarn pa se nikakor ne more vzdigniti

nad 55% svoje možnosti. Tu mora biti nekaj narobe. Kako naj si drugače razložimo, da imajo naše železarne na razpolago surovine, delovno silo in domači trg in da kljub temu ne morejo zavzeti tistega mesta v naši produkciji železa, kot bi ga zahtevala domača potreba po železu. Danes edino še Jesenice nekoliko delajo. Ostale železarne le životarijo.

Visoke številke uvoza so predvsem posledica klirinških pogodb, ki določajo, da moramo tam kupovati, kjer prodajamo. Da pokrijemo izvoz agrarnih produktov, moramo uvažati v isti vrednosti industrijske produkte, med temi tudi železo. Uvoz je tudi posledica visoke prevoznine surovin od naših topilnic do železarn in pomanjkanja metalurškega koksa za produkcijo surovega železa v naših topilnicah. Kriva je tudi napačno vodena gospodarska politika, ki gre za tem, da prepusti slovenske železarne počasnemu poginu.

Tako gospodarstvo nas vodi na beraško palico, to je jasno. Slovenija pa je pri tem še posebno poglavje in to poglavje je zelo žalostno in za slovensko gospodarstvo naravnost uničujoče.

S pravilno gospodarsko politiko bi prav gotovo v polnem obsegu zaposlili vse naše železarne. Le majhen del železniških produktov, ki jih ne bi mogli doma izdelati, bi uvažali iz inozemstva. Uvoz bi tedaj dosegel komaj 38.000 ton, v vrednosti približno 100 milj. Din. Uvoz bi se toraj lahko zmanjšal za nad $\frac{2}{3}$, kar bi zelo dobro vplivalo na naše narodno gospodarstvo.

Ali odloča pri Zenici pametna politika?

Sedanje valjarne v Zenici se sestojijo iz štirih prog: groba, srednja in dve fini progi. Na teh progah izdelujejo: okroglo in kvadratno železo od 5—100 mm, trakasto in obročno železo od 15 do 160 mm širine, oglato železo od 15 do 190 mm širine krakov in rudniške tračnice od 5,5—15,5 kg na meter.

Te valjarne lahko predelajo približno 30.000 ton letno. Največja produkcija je zaznamovana leta 1928. z 24.000 ton, danes pa znaša komaj 18.000 ton. Po sedanjem stanju so torej valjarne v Zenici komaj 60% izrabljene. In vendar se sedaj gradi v Zenici nova težka valjarne. Zakaj?

Razlogi za Zenico in njihova vrednost.

Navedeno razširitev obrazlagajo naši gospodarski krogi na razne načine:

- 1.) Ker je naša sedanja težka železna industrija ob meji;
- 2.) ker je lega Zenice ugodna radi bližine potrebnih surovin, to je predvsem premoga in surovega železa in
- 3.) ker manjka proga za težke profile.

Res je, da moramo vse te argumente delno upoštevati. Toda radi tega ne smemo kratkomalo zatreti že obstoječo železno industrijo v Sloveniji. Tudi Nemčija ali Češkoslovaška imata vso svojo železno industrijo ob meji. Še nikoli pa nismo slišali, da jo mislijo radi tega prenesti v središče

Naša težka železna industrija Jesenice — Zenica

V tovarnah KID je sedaj zaposlenih nad 2.500 delavcev in delavk. Od zaslužka tega delavstva in nameščenstva, ki presega mesečno vsoto 3 milj. Din, je odvisno življenje Jesenic in okolice. Ta znesek pa indirektno spet poživlja trgovino in obrt vse do Ljubljane in dalje po Sloveniji.

V primeru delne ali popolne ustavitve obratov KID, ni mogoče, v sedanjih razmerah najti nadomestilo za izgubljeno delo. V tem primeru so Jesenice z vso okolico vred predane izumiranju od lakote. Danes ni nobene možnosti izselitve ali preselitve. To nam dovolj zgovorno povedo Trbovlje.

Nobeno vprašanje, ki stavlja v negotovost obstoj jeseniških žele-

zarn in s tem življenje mesta in cele okolice, ne smemo imeti za krajevno jeseniško zadevo. Obravnavati ga moramo kot zadevo vse Slovenije.

Sedaj razburja jeseniško javnost vprašanje Zenice. Prav za prav vprašanje Zenice razburja jeseniško javnost že od leta 1925., vendar še nikdar tako, kot sedaj. Povsod kamor prideš, slišiš: Jesenice—Zenica.

Po časopisnem poročilu in po izjavah raznih ministrov, je vlada pristopila k izvajanju velikega načrta. Ta načrt predvideva modernizacijo in racionalizacijo celotne topilniške in rudarske industrije v Bosni, posebno v okolici Zenice in Ljubija. Razširitev železarn v Zenici, ki je sedaj v teku, pred-